

педагогам Центру надаються методичні рекомендації зі структури «Портфеля успіху», який заповнюється систематично, поступово та відповідно до заданих розділів, що відображають усі сфери діяльності педагога професійно-технічної освіти.

Література

1. Головінов В. Професійно-технічна освіта в умовах світової та вітчизняної фінансово-економічної кризи. Проблеми старі – виклики нові / В. Головін // Професійно-технічна освіта. – 2008. – № 4. – С. 3–7.
2. Національна доктрина розвитку освіти // II Всеукраїнський з'їзд працівників освіти. – К., 2001. – 142 с.
3. Пахомова Є. М., Дуганова Л. П. Вчитель у професійному конкурсі: навчально-методичний посібник. – М.: АПКіППРО, 2006. – 168 с.
4. Радкевич В. Соціальне партнерство як чинник розвитку ПТНЗ в регіоні \ В. Радкевич // Професійно-технічна освіта. – 2004. – №2. – С. 12–13.
5. Селевко Г. К. Альтернативні педагогічні технології. – М.: НДІ шкільних технологій, 2005. – 224 с.
6. Тевлін Б. Л. Професійна підготовка вчителів. – Харків: Видавнича група «Основа», 2006. – 192 с.
7. Шевчук Л. І. Розвиток професійної компетентності педагогів закладів профтехосвіти у системі неперервної професійної освіти / Л. І. Шевчук // Наука і сучасність: Зб. наук. праць. – К.: Логос, 1999. – ч. IV. – С. 319–325.

УДК 371.011

Брик Р. С.

ІМІДЖ ВЧИТЕЛЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЕДАГОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Постановка проблеми. Професія педагога особлива, вчителі - це ті люди, які завжди у полі зору, поряд з якими постійно знаходяться батьки, учні, колеги. Про імідж вчителя як у нашому суспільстві, так і окремо у освітньому середовищі, раніше не прийнято було говорити. Важливим показником якості сучасної освіти в умовах її модернізації є гуманістичний характер взаємодії вчителя і учнів у навчально-виховному процесі. У виборі педагогічного інструментарію, яким забезпечується суб'єкт-суб'єктна взаємодія в шкільному освітньому середовищі, важливе місце відводиться професійному іміджу вчителя, а вміння створити позитивний імідж виступає важливим показником його педагогічної майстерності. Демократизація суспільства та динамізм розвитку системи освіти вимагають формування іміджу педагога. Саме тому в сучасній педагогічній теорії і практиці зростає необхідність наукового вивчення проблеми іміджу педагога.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теоретико-методологічних аспектів іміджу займалися як вітчизняні так і зарубіжні науковці та дослідники: концептуальні засади та практичний інструментарій іміджології (П. Берд, Л. Браун, Ф. Джефкінс, А. Панасюк, В. Шепель); сутність професійного іміджу фахівця та особливості його ефективною самопрезентації (І. Альохіна, В. Бебик, М. Вудкок, Ф. Кузін, Д. Френсіс); формування педагогічного іміджу та «професійного образу Я» майбутнього педагога (І. Володарська, Н. Гузій, А. Морозов, С. Панчук, О. Чебикін). Різні аспекти формування іміджу педагога представлено в дисертаційних працях таких науковців, як А. Калюжний (соціально-психологічні основи іміджу вчителя), А. Кононенко (психологічні складові індивідуального іміджу сучасного педагога), В. Черепанова (формування індивідуального іміджу педагога як засіб реалізації гуманістичної концепції освіти), М. Варданян (імідж педагога як чинник збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу в основній школі) та ін.

Незважаючи на низку досліджень, ступінь розробки проблеми формування позитивного іміджу вчителя залишається недостатнім.

Метою даної статті є розкриття сутності, видів та складових педагогічного іміджу на основі узагальнення сучасних педагогічних досліджень з даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Проблема іміджу почала цікавити вітчизняну наукову громадськість наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття. Поняття «імідж» сформувалося багато років тому та має вікову історію. Воно походить від латинського «*imago*», тобто «імітувати», у перекладі з французької і англійської мов означає «образ». Визначаючи сутність іміджу, сучасні словники й довідники тлумачать його як: уявлення про внутрішній та зовнішній образ людини, на основі якого виникає її оцінка, певне ставлення до неї у вигляді думки [3, с. 266]; цілеспрямовано сформований образ певної особи, явища, предмета, що виокремлює їх певні ціннісні характеристики й завдяки цьому сприяє підвищенню ефективності їх впливу на інших [5, с. 229]; утворений у масовій свідомості емоційно забарвлений образ кого-небудь або чого-небудь, що має характер стереотипу [4, с. 134].

У педагогічній теорії і практиці існують різні підходи до трактування поняття «імідж». А. Калюжний визначає імідж учителя як соціально-психологічну та педагогічну категорію, соціальну перцепцію. Імідж учителя розглядається вченим як символічний образ суб'єкта, що створюється у процесі взаємодії педагога з учасниками педагогічного процесу [2, с. 70]. Н. Гузій пропонує розглядати поняття «педагогічного іміджу» як полісемантичну категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, вміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності [1]. Суспільство висуває певні вимоги до професійного іміджу педагога, впливає на його зміст. Але із покоління в покоління незмінними залишаються такі якості ідеального педагога, як любов до дітей, високий професіоналізм, доброзичливість, щирість, вміння спілкуватися.

Незважаючи на розмаїття визначень означеного феномену, ми поділяємо думку більшості науковців, які вважають, що імідж виникає тільки тоді, коли його об'єктносій стає публічним, тобто коли є суб'єкти його безпосереднього або опосередкованого сприйняття. Кожна людина створює певний образ – імідж – уявлення про людину, що складається на основі її зовнішнього вигляду, звичок, культури мовлення, менталітету, вчинків тощо. Імідж – це своєрідна програма соціальної поведінки людини, закріплена в символах і нормах, зрозумілих іншим людям. Професійний педагогічний імідж педагога можна розглядати як форму самовияву індивідуального цілісного образу особистості, як реалізатора потреб соціуму в освітніх та виховних послугах, за якою увиразнюються його найбільш істотні професійні та особистісні якості. Отже, коли йдеться про імідж педагога, говорять про його образ, що виник у спогадах і уявленнях у вихованців, колег по роботі, соціального оточення, а також у масовій свідомості.

У роботах зарубіжних та вітчизняних науковців широко представлено класифікацію та структуру іміджу. Існують три базові підходи до класифікації типів іміджу: функціональний, контекстний та зіставний. Відповідно до функціонального підходу розглядають такі типи іміджу вчителя:

- самоімідж (або дзеркальний), пов'язаний з особистим уявленням індивіда про себе;
- поточний імідж (або реальний), якому притаманний сторонній погляд, він складається на основі окремо узятих відгуків учнів, батьків, колег. Чим ближче він до самоіміджу, тим впевненіше почуває себе вчитель;
- бажаний імідж (або ідеальний), який відображає ідеалістичні прагнення індивіда. Визначальними для нього є наявність у педагога вміння народжувати неординарні та

нестандартні ідеї, уникати традиційних схем у мисленні, конструктивно розв'язувати різні проблемні ситуації.

За співвідношенням особистісної і професійної складових виділяють:

- особистісний імідж, уявлення про людину як про особистість і про її особистісні якості;
- професійний імідж педагога, уявлення про людину як про фахівця, професіонала своєї справи.

За критеріями емоційного забарвлення імідж педагога може бути позитивним, негативним, нечітким.

Зі структурою іміджу тісно пов'язані його основні компоненти: зовнішній вигляд, вербальні та невербальні засоби комунікації, внутрішня відповідність образу професії – внутрішнє «Я».

В. Черепанова представляє індивідуальний імідж педагога у вигляді динамічної моделі зі складниками: відносно статичне ядро (Я-концепція, цінності, установки, знання, вміння) і зовнішня частина образу (візуальний, аудіальний, ольфакторний і кінестетичний образи) [6]. Цілісність структури іміджу забезпечується взаємопов'язаністю елементів, що забезпечують, з одного боку, її стійкість (ядро іміджу), з іншого – динамічність (зовнішній складник іміджу). А. Калюжний виділяє такі структурні компоненти іміджу вчителя: індивідуально-особистісні якості, комунікативні здібності, особливості професійної діяльності та зовнішній вигляд [2, с. 134]. Ми розділяємо думки науковців про те, що зовнішній вигляд педагога може створити робочий, або неробочий настрій в учнів, допомагати чи заважати в роботі, полегшувати чи утруднювати спілкування вчителя з учнями. Кожен педагог повинен бути яскравою особистістю, розвивати інтерес до свого предмету.

Висновки. Таким чином, імідж вчителя – складне психолого-педагогічне явище, розглядається нами як важливий аспект його професіоналізму і засіб педагогічного впливу на учнів. Тому для того, щоб бути успішним професіоналом, вчитель має дбати про свій імідж, творчо використовуючи при цьому знання про його сутність, види і складові. На нашу думку, позитивний імідж, в першу чергу, залежить від внутрішньої сутності людини: системи цінностей, переконань, позицій, що виявляються й у зовнішньому вигляді. Особистий імідж педагога є необхідною умовою його ефективної діяльності. Перспективи дослідження іміджу вбачаємо у поглибленому вивченні технологій його формування.

Література

1. Гузій Н. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: [монографія] / Н. Гузій. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
2. Калюжний А. А. Социально-психологические основы имиджа учителя : дис. ... доктора психолог. наук : 19.00.05 / Калюжний Анатолий Афанасьевич. – Ярославль, 2007 – 353 с.
3. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Л. П. Крысин. – М., 2001.
4. Психологія. Словник / За заг. ред. А. В. Петровського, М. Г. Ярошевського. М., 1990.
5. Современный словарь иностранных слов – М., 2000.
6. Черепанова В. Н. Формирование индивидуального имиджа педагога как средство реализации гуманистической концепции образования : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / В. Н. Черепанова. – Тюмень, 1998. – 16 с.